

<https://helda.helsinki.fi>

Kutistettu feminismi? : Suomen ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikka kylmän sodan YK-feminismistä 2010-luvun tolkkutasa-arvoon

Jauhola, Marjaana

Gaudeamus
2020

Jauhola , M & Lyytikäinen , M 2020 , Kutistettu feminismi? Suomen ulkosuhteiden
tasa-arvopolitiikka kylmän sodan YK-feminismistä 2010-luvun tolkkutasa-arvoon .
julkaisussa J Kantola , P Koskinen Sandberg & H Ylöstalo (toim) , Tasa-arvopolitiikan
suunnanmuutoksia: talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin . Gaudeamus , Helsinki , Sivut
150-168 .

<http://hdl.handle.net/10138/327511>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Kutistettu feminismi?

Suomen ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikka kylmän sodan YK-feminismistä 2010-luvun tolkkutasa-arvoon

Marjaana Jauhola & Minna Lyytikäinen

Myönnän, että olen kutistanut omaa sanavalikoimaani. Sen vuoksi, että Suomessa sana feminismi käsitettiin väärin. Nyt olen yrittänyt ottaa sitä varovasti taas käyttöön. Ja myös mies voi olla feministi – tosin miesten kohdalla olisi parempi puhua sukupuolten välisestä tasa-arvosta ja uusien sukupuoliroolien löytämisestä.

Tarja Halonen vuonna 2018¹

Tässä luvussa suuntaamme katseen sukupuolten tasa-arvoa ajavaan ulkopoliittikaan, tai kuten sitä kutsumme, ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikkaan. Esittelemme suomalaisen ulkopoliittikan muutoksia ja jatkuvuuksia viime vuosikymmenten ajalta ja pohdimme suomalaisen ulkopoliittikan muotoja sekä historiallisesti että tänä päivänä. Vaikka Suomen ulkopoliittikkaa ja sen kautta muodostuvaa ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikkaa kuvataankin usein suomalaisena tuotteena, ulkopoliittikka on kuitenkin sidoksissa sekä globaaleihin sukupuolta määrittäviin poliittikan suhdanteisiin että kansallisvaltiot ylittävän feminismiin muotoihin.

Suomessa ulkopoliittikan diskurssit ovat historiallisesti rakentaneet valkoista, länsieurooppalaista, demokraattista ja rationaalisen maskuliinista valtioidentiteettiä. Ulkopoliittikalla on rakennettu identiteettiä

itsenäisenä valtiona, haettu paikkaa lännen ja idän välissä ja viime vuosikymmeninä profiloitunut läntiseksi oikeusvaltioksi ja tasa-arvon mallimaaksi. Ulkopolitiikan avulla määritellään sukupuolittavasti ja rodullistavasti, keitä ”me” (suomalaiset ja suomalaisten strategiset kumppanit) olemme ja keitä ovat ”he”, joihin ulkopolitiikan keinovalikoimalla diplomatiasta kehityspolitiikkaan, kauppapolitiikkaan tai kriisinhallintaan kulloinkin pyritään vaikuttamaan.

Koska lukumme on kirjan ainoa osio, joka käsittelee feministisen kansainvälisen politiikan, maailmanpolitiikan, diplomatian ja kehityspolitiikan tutkimusta, teemme luvun alussa lyhyen katsauksen niiden tämänhetkisiin keskusteluihin, joista myös oma lähestymistapamme ammentaa. Suomea käsittelevissä alaluvuissa avaamme tasa-arvoa ajavan ulkopolitiikan esimerkkejä viiden viime vuosikymmenen ajalta. Keskitymme tasa-arvoa ja naisten asemaa edistäviin toimiin, joita on 1970-luvulta lähtien toteutettu eri puolilla Suomen ulkoasianhallintoa ja Suomen harjoittamaa ulkopolitiikkaa eri ministerikausina. Jotta saamme nostettua esiin ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikan vivahteita ja yksityiskohtia, lähestymme sitä pääosin julkisesti saatavien aineistojen (esim. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan arkisto, politiikkapaperit, puheet, tiedotteet), kolumnien, mediahaastattelujen ja yksittäisten diplomaattikuntaan kuuluneiden henkilöiden haastattelujen kautta. Ankkuroimme analyysimme tiettyihin tapahtumiin, henkilöihin ja prosesseihin aikavälillä 1970–2019, jotta voimme muodostaa käsitystä jatkuvuuksien ja muutosten ketjusta. Koska ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikka on edelleen vähän tutkittu tieteenala, toivomme, että lukumme inspiroi muitakin tarttumaan vielä tutkimattomaan kenttään luovasti. Pureutumalla ulkoasiainhallinnon lähihistoriaan erityisesti rodullistamisen ja valkaisuuden jatkumona, voimme myös haastaa kotimaan tasa-arvopolitiikkaan keskittyvän tutkimuksen tekemiä arvioita tasa-arvon edistämisen nykytilasta ja vaikutteista.

FEMINISTINEN ULKOPOLITIIKAN TUTKIMUS, ONKO SITÄ?

Ulkopolitiikan sekä sen tutkimuksen määrittely on poliittinen teko. Vaikka ulkopolitiikka nimensäkin puolesta suuntautuu Suomen rajojen ulkopuolelle, sen tutkimuksessa voidaan tarkastella merkityksiä ja tavoitteita sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Feministisessä maailmanpolitiikan tutkimuksessa keskitytäänkin usein analysoimaan kriittisesti juuri niitä sukupuolitettuja prosesseja, jotka rakentavat kansakunnan, itsemääräämisoikeuden ja valtioiden rajoja.² Tätäkin lukua kirjoittaessamme olemme pohtineet, miten määrittelemme ulkopoliittikkaa ja mihin globaaleihin valtasuhteisiin valitsemamme määrittelyt kietoutuvat.³ Feministinen tutkimus on kritisoinut erityisesti tutkimusta, joka keskittyy ylätasoon toimijoihin – poliittisiin johtajiin, korkean tason diplomaatteihin ja virallisiin instituutioihin. Kritiikin mukaan tämä perinteinen ulkopoliitiikan tutkimus kumpuaa ”valkoihoisten pukumiesten” maailmasta, jossa painotetaan rationaalisuutta, itsenäisyyttä ja autonomiaa sekä muita (niin sanotusti) miehisiä arvoja ja sivuutetaan sekä naiset että naisten kokemukset.⁴ Toisaalta parhaillaan muotoutuva feministinen diplomatian tutkimus pyrkii tunnistamaan diplomatian muotoja miehisen valtakäsityksen mutta myös muiden etuoikeuksien, kuten kastin, luokan, globaalin pohjoisen ja heteronormin, pönkittäjänä.⁵

Feministinen maailmanpolitiikan tutkimus on kyseenalaistanut koko sisä- ja ulkopoliittikkajaottelua sekä sitä, että ulkopoliitikassa nojataan ajatukseen suvereenista kansallisvaltiosta. Valtiokeskeiseen sisä-ulkojaotteleluun sisältyy valtasuhteita, joilla esimerkiksi yksilöiden henkilökohtainen elämä, yksityissektorin toiminta tai kansalaisyhteiskunta rajataan ulkopoliitiikan tutkimuksen ulkopuolelle.⁶ Valtiokeskeisessä ulkopoliitiikan tutkimuksessa on siis se riski, että sukupuolesta, rodusta ja seksuaalisuudesta tulee entistä näkymättömämpiä.⁷ Suvereniteetti taas viittaa niihin sosiaalisiin sääntöihin tai käytäntöihin, joita valtion pitää noudattaa täyttääkseen valtion tuntomerkit. Suvereniteetin sukupuolta ja seksuaalisuutta tutkinut Cynthia Weber osoittaa kirjassaan *Queer International Relations* (2016), kuinka suvereenin valtion käsite vaatii vastaparikseen vaarallisen anarkian, joka yhä useammin on toisen valtion sijasta yksittäinen ”homoseksuaali”, ”sukupuolellisesti pervo” tai ”vaarallinen maahanmuuttaja tai terroristi”, jota valtiojärjestelmä pyrkii luotamaan ja jonka maahan saapumisen valtion viranomaiset pyrkivät estämään.⁸ Tämän lisäksi feministisessä maailmanpolitiikan tutkimuksessa on kriittisesti pohdittu valtion mahdollisuuksia tukea feminististä muutosta. Suomessa feministien keskeinen strategia on ollut kumppanuus naisystävällisen valtion kanssa, mutta kansainvälisesti monet teoreetikot ovat suhtautuneet valtion rooliin feministisessä toiminnassa vähintäänkin epäilevästi. He muistuttavat, että valtio ei ole neutraali,

historiaton instituutio, vaan se tulisi ymmärtää kolonisoivana, rodullistavana ja sukupuolittuneena maskuliinisen vallan ja hierarkioiden ilmentymänä sekä niiden rakentajana.⁹

Tämä näkyy erittäin hyvin juuri kansainvälisessä politiikassa, jossa sekä valtiojohtajat että valtiolliset instituutiot pyrkivät rakentamaan valtiollista identiteettiä. Näitä identiteettejä muokkaavat kolonialistiset historian jatkumot, jotka esittävät tietyt valtiot oikeanlaisen, hegemonisen maskuliinisuuden ilmentyminä ja toiset puolestaan epäonnistuneina ja vaarallisina maskuliinisuuksina. Valtioita ja niiden kansalaisia, erityisesti naisia ja lapsia, turvataan globaalisti esimerkiksi siirtolaispolitiikalla ja terrorisminvastaisella sodankäynnillä.¹⁰ Kun liberaalit valtiot käyttävät naisten suojelua oikeutuksena sotilaalliselle toiminnalle (esim. Afganistanin invaasio), toimii taustalla stereotyyppinen miehinen logiikka, jonka mukaan perheen pään valta riippuu hänen kyvystään suojella kotiaan ja perhettään.¹¹ Länsivalloilla ajatellaan olevan tähän erityinen oikeutus silloin, kun niiden sisäinen turvallisuus nähdään uhattuna. Tätä samaa oikeutta ei katsota olevan samassa määrin, kun rodullistettu mies ”kehittyvästä valtiosta” pyrkii siirtolaisena parantamaan omaa tai perheensä hyvinvointia globaalissa pohjoisessa.

Ulkopolitiikan, erityisesti ulkoasianhallinnon ja diplomatian, feministinen tutkimus on verrattain vähäistä etenkin Suomessa, mutta myös kansainvälisesti. Aivan viime vuosina on julkaistu muutamia toimitettuja teoksia, joissa kysytään sukupuolta ja militarismia tutkineen Cynthia Enloen tavoin, miksi naiset eivät näy ulkopoliitikassa ja diplomatiassa.¹² Ulkopoliitiikan ja diplomatian mutta myös kehityspoliitiikan ja kriisinhallinnan sukupuolihistoria on vielä Suomessa kirjoittamatta. Osasyynä siihen, että feministitutkijoiden kiinnostus ulkopoliittikkaa kohtaan on lisääntynyt, tulee politiikan maailmasta: kiinnostus on lisääntynyt Ruotsin ulkoministeri Margot Wallströmin lanseerattua vuonna 2015 feministisen ulkopoliitiikan uusimpana versiona ruotsalaisesta eettisestä ulkopoliitikasta.¹³ Hänen maailmalla paljon huomiota saaneeseen ulkoministerikauteensa palaamme lähemmin luvun loppupuolella.

Seuraavissa alaluvuissa luotaamme katseen Suomen ulkopoliitiikan historiaan erityisesti ulkoasiainhallinnon kautta. Miten käsitykset tasa-arvon maailmanmestari- ja pohjoismaisesta eettisestä ulkopoliittisesta toimijuudesta ovat vuosikymmenten kuluessa syntyneet?

HELVI SIPILÄN APULAISPÄÄSIHTEERIKAUSI
YK-FEMINISMIN NAISTEN VUOSIKYMMENTÄ
(1975–1984) RAKENTAMASSA

Suomalaisten naisjärjestöjen ja tasa-arvotoimijoiden keskuudessa parhaiten suomalaisen diplomatian naishistoriasta muistetaan Helvi Sipilän (1915–2009) nimitys vuonna 1972 YK:n ensimmäiseksi naispuoliseksi apulaispääsihteeriksi ja hänen työnsä ensimmäisen YK:n naisten maailmankonferenssin (1975) pääsihteerinä.¹⁴ Sipilä teki merkittävän kansainvälisen asiantuntijauran ja oli yksi Suomen ensimmäisistä asianajajista ja varatuomareista. Sipilän nimityksestä käytiin useita kamppailuja juuri hänen sukupuolensa vuoksi. Suomen silloisessa miesvaltaisessa diplomaattikunnassa koettiin, että Sipilälle tarjottu apulaispääsihteerin tehtävä sosiaalisen kehityksen kentältä oli alempiarvoinen kuin muut apulaispääsihteerin tehtävät olisivat olleet.¹⁵ Tässä mielessä pääsihteerin tarjosi ensimmäiselle naisapulaispääsihteerille nais erityisen tehtäväkentän, johon kuitenkin kuului merkittävä kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan YK:n yleissopimuksen valmistelu (ns. CEDAW-sopimus). Siinä missä naistoimijat ovat epävirallisissa yhteyksissä korostaneet Sipilän saavutuksien merkitystä juuri naisapulaispääsihteerinä sekä niin sanottuna naisasianaisena, näyttävät virallisen ulkoasiainministeriön diplomaattikunnan aikalaisarvot korostaneen sitä, että Sipilän nimityksen myötä Suomi sai näkyvyyttä YK:ssa ja vahvisti käsitystä itsestään puolueettomana maana.¹⁶ Siitä, että pohjoismaiset YK-suurlähettiläät vastustivat Sipilän valitsemista – ainakin osittain siksi, että hän oli nainen – sen sijaan on hiljetty myöhemmin vuosina täysin.¹⁷

Sipilä ei ollut koskaan virallisesti osa Suomen diplomaattikuntaa, eikä hänen saavutuksiaan ole laskettu osaksi virallista ulkoasianhallinnon historiaa, vaikka Sipilällä oli merkittäviä edustustehtäviä jo ennen apulaispääsihteerin virkaakin. Sipilä työskenteli YK:n naisten asemaa käsittelevässä komissiossa vuosina 1960–1968 ja 1971–1972 ja komission puheenjohtajana vuonna 1967. Lisäksi hän toimi YK:n naisten aseman ja perhesuunnittelun erityisraportoijana (1968–1972) sekä YK:n yleiskokouksen sosiaalisia, humanitaarisia ja kulttuurisia asioita käsittelevän 3. komitean varapuheenjohtajana (1969) ja puheenjohtajana (1971).¹⁸ Tästä huolimatta Sipilän 100-vuotisjuhlat vuonna 2015, samoin kuin hänen arkistonsa kohtalo, jäivät ei-valtiollisten, lähinnä vapaaehtoisten

tasa-arvotoimijoiden aktiivisuuden varaan. Rahoitus Kansallisarkistoon lahjoitettujen aineistojen luokitteluun järjestyi lopulta Tasa-arvoasiain neuvottelukunnalta Sipilän 100-vuotissyntymäpäivän juhlinnan yhteydessä.

Sipilä valittiin Kansainvälisen naisten vuoden maailmankonferenssin pääsihteeriksi vuonna 1975. Tätä on pidetty sekä hänen uransa kohokohdaksi että naisten aseman käsittelyn käännekohtana YK:ssa.¹⁹ Tällä narratiivilla toisinnetaan myös suomalaiskansallista tarinaa yksilösankareista kylmän sodan diplomatian tyrskyissä: Sipilän merkitystä naisten oikeuksien ja tasa-arvon edistäjänä korostetaan, vaikka aikalaisskeskustelujen perusteella ”voimakolmikko” Helvi, Hilikka (Pietilä) ja Helvi (Saarinen) teki jatkuvaa yhteistyötä naiskysymyksen esille nostamiseksi Suomen YK-politiikassa.²⁰ Sipilä vaikutti YK:ssa aikana, jolloin siirtomaavallan purkautumisen tuloksena uusista jäsenvaltioista kumpuava naisliike laajensi feministisen toiminnan avainkysymyksiä painottaen itsemääräämisoikeutta ja talous- ja sosiaali oikeuksia.²¹ Edelleenkin ei kuitenkaan ole tutkittu esimerkiksi voimakolmiksen ajattelun globaaleja motiiveja eikä solidaarisuusverkostojen rakentamista globaalin etelän tutkijoiden ja aktivistien kanssa erityisesti YK-konferenssien kansalaisyhteiskuntatapaamisten yhteydessä. Tällaisella tutkimuksella voitaisiin esittää näkökulmia hiljaisuuksiin, joita valkoista ja valtiollista feminismiä korostava kertomus pitää yllä.²²

YK-feminismin perintö näkyy vahvasti suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa valtiofeminismin priorisoimisena sekä tasa-arvon edistämisenä osana kehityspolitiikkaa. Feminismi oli Suomessa vuosikymmenien ajan juuri lainsäädäntöä ja valtiollisia uudistuksia korostava tasa-arvoliike, tehden eroa valtioon kriittisesti suhtautuviin feminismiin muotoihin.²³ Sipilän ja muiden hänen aikalaistensa rooli juuri vahvan YK-feminismin, valtiollisen feminismin ja toisaalta naisjärjestöjen ja tutkijoiden strategisten kumppanuuksien luomisessa on Suomessa merkittävä.²⁴ YK:n naisten asemaa käsittelevän komitean (ns. CSW-komitea) vuosittain pidettävät temaattiset istunnot ovat myöskin olleet tilaisuuksia, joissa tehdään maailmanlaajuisestikin harvinaista yhteistyötä: Suomen virallisiin delegaatioihin on jo pidempään osallistunut diplomaattien ja ministeriöiden virkahenkilöstön lisäksi edustajia naisjärjestöistä.

Suomen ulkoasiainhallinnossa tasa-arvokysymyksiä on edistetty pisimpään kehitysyhteistyössä sekä kansainvälisten sopimusten edistämisen ja kansallisen toteuttamisen puolella. Helvi Sipilän johtama

ensimmäinen naisten asemaa koskenut YK:n maailmankonferenssi antoi suomalaisille naisjärjestöille ja vuonna 1972 perustetulle Tasa-arvoasiain neuvottelukunnalle (TANE) sysäyksen vaatia naisten tarpeiden huomioon ottamista myös Suomen kehitysyhteistyössä.²⁵ Naisnäkökulmaa ei kuitenkaan saatu virallisesti sisällytettyä osaksi kehitystyötä käden käänteessä. TANE perusti työskentelynsä tueksi lyhytikäiseksi jääneen kansainvälisten asioiden jaoston, jonka tehtävänä oli tuoda naisnäkökulma Suomen ulkopoliittikkaan ja kehitysyhteistyöhön, sekä Naiset ja kehitys -jaoston, joka toimi vuosina 1984–1989.²⁶ Ulkoministeriön organisaatio-uudistuksessa vuonna 1986 ”naisen asemaan kehityksessä liittyvät kysymykset” määriteltiin hoidettavaksi osastopäällikön suorassa alaisuudessa, ja sen myötä yhä useampaan ulkoministeriön linjaukseen ja ohjeistukseen sisällytettiin vaade ”naisten tarpeiden huomioonottamisesta”. Kehitysyhteistyöosaston henkilökunnan sukupuolijakauma oli myös 1970-luvulta lähtien paljon tasaisempi kuin muualla edelleenkin erittäin miesvaltaisessa ulkoministeriössä.²⁷ Ensimmäinen strategia naisten huomioon ottamiseksi kehitysyhteistyössä julkaistiin vuonna 1988.

PEKINGIN TOIMINTAOHJELMA JA SUKUPUOLEN VALTAVIRTAISTAMINEN KEHITYSPOLITIIKASSA

Vuonna 1995 Pekingissä järjestetty neljäs YK:n naisten maailmankonferenssi osui Suomen ensimmäisen ja tähän mennessä ainoan naisulkoministerin, Tarja Halosen, kaudelle. Viralliseen konferenssiin osallistuneet suomalaisvaltuuskunnan jäsenet sekä samaan aikaan pidettyyn Huaroin kansalaisjärjestöfoorumiin osallistuneet kansalaisyhteiskunnan edustajat ovat kuvanneet kokemustaan ja kokouksen saavutuksia merkittäviksi.²⁸ Pekingin konferenssi onkin Helvi Sipilän apulaispääsihteerikauden lisäksi yksi merkittävimmistä tasa-arvopolitiikan ja YK-feminismin sukupolvikokemuksista, mistä kertoo esimerkiksi se, että vielä vuoden 2018 presidenttivaaliehdokas Tuula Haatainen, silloinen TANE:n puheenjohtaja, muisteli kampanjatilaisuudessaan Suomen aktiivista roolia Pekingissä yli kaksikymmentä vuotta aiemmin.²⁹

YK:n jäsenvaltioiden Pekingin konferenssissa hyväksymä toimintaohjelma on hyvä esimerkki valtion rajat ylittävän politiikan muodosta, jonka vaikutukset eivät rajoitu joko sisä- tai ulkopoliittikkaan: Suomessa toimintaohjelman kaksitoista osa-aluetta ovat olleet sekä tasa-arvopolitiikan

että ulkoministeriön työkaluina, ulkoministeriössä erityisesti kehitysyhteistyössä toteutettavan tasa-arvotyön. Merkittävin Pekingissä käytöön otetuista työkaluista oli sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen (*gender mainstreaming*), jolla tarkoitetaan sukupuolinäkökulman sisällyttämistä kaikkeen päätöksentekoon (ks. myös Elomäki & Kantola tässä kirjassa). Poliittisesti paine siirtyä erityisistä naishankkeista kohti hankkeita, joiden kaikissa suunnittelun ja toteutuksen vaiheissa otettaisiin kokonaisvaltaisesti huomioon sukupuolten yhdenvertainen kohtelu tai yhteiskunnallisten valtasuhteiden tarkastelu, kasvoi. Ulkoministeriö tilasikin Pekingin konferenssin jälkeen ensimmäisen ”gender-oppaansa”, jossa sukupuolinäkökulman huomioiminen nähdään osana osallistavien menetelmien käyttöä.³⁰ Järjestöt tuottivat oman oppaansa palvelemaan ulkoministeriön kansalaisjärjestötuella toteutettavia hankkeita.³¹ Onkin pohtimisen arvoista, eroavatko ulkoasiainhallinnossa edistetyt sukupuolinäkökulman ja sukupuolivaikutusten osallistavan arvioinnin työkalut merkittävillä tavoilla kotimaan tasa-arvopolitiikassa edistetyistä työkaluista, joissa korostuvat asiantuntijavetoiset lainsäädäntö- ja talousarviointityökalut esimerkiksi lähidemokratiakokeilujen sijaan.³²

Suurimman työn Pekingin toimintaohjelman kehitystavoitteiden eteen ulkoministeriössä teki kehityspoliittisen osaston tasa-arvoneuvonantaja vasta 2000-luvun alussa, kun kehitysyhteistyössä hyväksyttiin erillinen toimintaohjelma naisten aseman ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi.³³ Vuoden 2005 alussa julkaistu toimintaohjelman lähtötilannearvio osoitti kuitenkin, ettei lähestymistapaa ollut vakiinnutettu työprosesseihin, henkilökunnan koulutukseen tai työn arviointiin.³⁴ Sen jälkeen, kun toimintaohjelman määräaika vuonna 2007 päättyi, ulkoministeriössä ei ole enää tehty uutta vastaavaa toimintaohjelmaa. Paavo Väyrysen ulkomaankauppa- ja kehitysministerikaudella (2007–2010) julkaistu kehityspoliittinen ohjelma vuodelta 2007 sivuutti lähes kaiken työn, jota sukupuolten tasa-arvon ja valtavirtaistamisen tiimoilta oli tehty – ainoastaan humanitaarisen avun kohdalla todettiin, että sukupuolinäkökulman kokonaisvaltaista huomioimista tavoitellaan. Sittenmin kehityspoliittiset ohjelmat eri hallituskausilla ovat painottaneet naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämistä, erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksiä, ja Heidi Hautalan ministerikaudella (2011–2013) erityisesti ihmisoikeusperustaisen kehitysyhteistyön periaatteiden kautta. Kehityspoliittinen toimikunta arvioi kuitenkin keväällä 2018, että Suomen tasa-arvokysymyksille kehityspoliitiikan

diplomatian keinoin antama vahva retorinen tuki ei näy konkreettisesti kehityspolitiikan toteutuksessa.³⁵

2000-LUVUN UUDET JA UUSVANHAT TUULET: NAISET RAUHANOMAISIA PAREMPIEN VALTIOIDEN RAKENTAJIA?

Syyskuun 11. päivänä vuonna 2001 tapahtuneiden WTC-iskujen jälkeen ulkopoliitiikkaa on määrittänyt maailmanlaajuisesti terrorismin vastainen sota sekä kehityspolitiikan välineellistäminen osaksi turvallisuuspolitiikkaa. Kehitysmaiden epävakauden nähdään aiheuttavan epävakautta globaalisti. Kehityspolitiikkaa ja erityisesti Afrikkaan suuntautuvaa investointi- ja kauppapolitiikkaa esitetään länsimaihin suuntautuvan muuttoliikkeen hillitsijäksi. YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi syksyllä 2000 päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus”, jossa se toteaa, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan on otettava naisten asema ja oikeudet huomioon. Ulkopoliittisesta näkökulmasta 2000-luvun merkittävin murros sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisessä onkin ollut se, että tasa-arvokysymykset ja naisten aseman edistäminen on liitetty vahvasti osaksi Suomen turvallisuus- ja kriisinhallintapolitiikkaa.

Päätöslauselma sai erityistä näkyvyyttä sekä kotimaassa että kansainvälisesti vuonna 2002, kun YK:n naisten kehitysrachasto UNIFEM julkisti Elisabeth Rehnin yhdessä Liberian silloisen presidentin Ellen Johnson Sirlefin kanssa itsenäisinä asiantuntijoina kirjoittaman Naiset, sota ja rauha -raportin. Päätöslauselman alkuvuosina ulkoasiainhallinto näki sen koskevan ainoastaan suomalaista rauhanturvaajatoimintaa, jossa ei nähty olevan suurta tarvetta muutokselle. Sen jälkeen, kun 1325-työ virallisesti käynnistyi, tasa-arvokysymykset ovat levinneet ulko- ja turvallisuuspolitiikassa selkeästi kehitysyhteistyötä laajemmalle kentälle, kuten Suomen edustustoihin, kriisinhallintamissioihin sekä toimintaan Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä (ETYJ) ja Natossa. Tässä oppimisprosessissa myös tutkijoista ja järjestöistä muodostetulla Suomen 1325-verkostolla on ollut merkittävä rooli sekä kouluttajina että hallituksen toimien arvioijana.³⁶ Ulkoministeri Erkki Tuomiojan ensimmäisellä ministerikaudella (2000–2007) valmisteltu ensimmäinen kansallinen 1325-toimintaohjelma (2008–2011) painotti suomalaisasiantuntijoiden, etenkin naisasiantuntijoiden, roolia maailman kriiseissä.

Erityisesti presidentti Martti Ahtisaarelle vuonna 2008 yli 30-vuotisesta urasta rauhanvälittäjänä myönnetyn Nobelin rauhanpalkinnon jälkeen rauhanvälitys ja naisvälittäjien kouluttaminen on nostettu keskeiseksi naisten aseman edistämisen väyläksi.³⁷ Kylmän sodan ulko- ja turvallisuuspoliittiset asetelmat näyttävät kuitenkin muuttuneen yllättävän vähän. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tutkineen Teemu Palosaaren mukaan Suomi on rakentanut kylmän sodan jälkeiseen maailmaan sopivan version neutraaliudesta – edelleen toimitaan, Urho Kekkosen sanoin, maailman ”lääkärinä” eikä ”tuomarina”.³⁸ Rauhanvälityksellä on siksi tärkeä rooli Suomen ulkopoliittisen identiteetin rakentumisessa. Kun sotilaallinen liittoutumattomuus on jäänyt historiaan, rauhanvälityksen kautta Suomi voi edelleen profiloitua neutraalina ja monenkeskistä yhteistyötä tukevana maana. Naiset, rauha ja turvallisuus-päätöslauselman kansallisessa tulkinnassa on painottunut tasa-arvon ja naisten oikeuksien edistäminen osana sotilaallista ja siviilikriisinhallintaa sekä rauhanvälitysbrändiä, muiden päätöslauselman osa-alueiden ja teemojen jäädessä varjoon.³⁹

Naisten oikeudet ja tasa-arvokysymykset olivat myös keskeisesti esillä kolmen miehen johtamassa Suomen turvaneuvostokampanjassa, jossa Suomi havitteli paikkaa YK:n turvallisuusneuvostossa – ja jonka Suomi kuitenkin hävisi Australialle ja Luxemburgille vuonna 2012.⁴⁰ Itsenäisen arviointiraportti keväällä 2013 piti paradoksina sitä, että kampanjassa, jossa painotettiin naisten oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa, ei ollut yhtään naista merkittävässä ja näkyvässä roolissa.⁴¹ Ulkoministeriön diplomaattikunta on jo pidempään ollut naisvaltainen, joten kampanjaan valittu ”all male panel” ei myöskään vastannut suomalaisen diplomatian arjen todellisuutta.⁴² Arviointiraportti nosti esiin myös globaalin arvokonservatismiin nousun: siinä todettiin, että niin sanotun pohjoismaisen arvopohjan ja naisten oikeuksien ottaminen kampanjoinnin kärjeksi saattoi olla riski. Tällä viitattiin suoraan eräiden G77-maiden näkemykseen siitä, että Pohjoismaat eivät kunnioita kulttuurisia eroja riittävästi.⁴³ Vaikka suomalaisen kampanjan keskittymistä tasa-arvokysymyksiin pidettiin yhtenä häviön osasyynä, feministinen ulkopoliitiikka ei voi yksiselitteisesti olla este turvallisuusneuvoston jäsenyydelle. Vuonna 2018 Ruotsin ulkoministeri Margot Wallström, kehityksministeri Isabella Lövin ja kauppa- ja kauppaministeri Ann Linde nimittäin totesivat Ruotsin turvaneuvoston jäsenyyden (2017–2018) olevan lisämahdollisuus edistää

feminististä ulkopolitiikkaa ja haastaa samalla aktiivisesti hegemonisia ja maskuliinisia globaaleja normeja.⁴⁴

WTC-iskujen ja 1325-päätöslauselman hyväksymisen jälkeiselle ajalle osuu Tarja Halosen valinta Suomen ensimmäiseksi naispresidentiksi. Aikalaiset arvioivat Tarja Halosen vuonna 2000 alkanutta presidenttikautta ”idealistiksi” ja ”maailmaaparantavaksi” ja jopa turvallisuusuhkaksi.⁴⁵ Halonen itse palasi kommentoimaan tätä vuonna 2018 *Helsingin Sanomissa*:

Vuoden 2006 presidentinvaaleissa minua syytettiin siitä, että minä vain parannan maailmaa enkä katso Suomen etuja. Yritin kyllä kovasti sanoa, että Suomen viipale siitä kokonaisuudesta riippuu paljon siitä, millainen se kokonaisuus on.⁴⁶

Luemme tätä kommenttia Halosen hienovaraisena yrityksenä esittää, että ulkopolitiikassa on jatkuvasti arvioitava, millaisen roolin Suomi ottaa globaalia oikeudenmukaisuutta tai tasa-arvokysymyksiä tavoittelevassa toiminnassaan, ja että se suunta, mihin maailmalla mennään, voi toisinaan jättää vierelle vain vähän ymmärtäjiä. Presidenttikautensa jälkeen Halonen nimettiin vuonna 2017 yhdeksi YK:n pääsihteerin rauhanvälityksen korkean tason neuvoa-antavan paneelin jäsenistä – näin ollen hänen ”idealisminsa” on palkittu kansainvälisesti.

Halonen on sittemmin itse arvioinut syitä sille, miksi ”f-sanan” käyttö on niin hankalaa, ja ehdottanut feminismin kunnianpalautusta. *Helsingin Sanomien* haastattelussa Halonen myönsi käyttäneensä presidenttinä korostetun maltillista kieltä ja varoneensa feminismi-sanan käyttöä.⁴⁷ Presidenttikaudellaan Halonen myötävaikutti kuitenkin valtiovierailuillaan esimerkiksi ensimmäisten niin sanottujen 1325-hankkeiden syntyyn ja toteuttamiseen. Halosen tuki Bosnia-Hertsegovinan tasa-arvohankkeelle ja Kenian 1325-toimintaohjelmalle eivät kuitenkaan ole saaneet osakseen pelkkää suitsutusta. Muun muassa kansainvälistä politiikkaa ja naisten voimauttamista tavoittelevien ohjelmien poliittisuutta tarkastellut Vanessa Pupavac on esimerkiksi väittänyt seuraavaa:

Kansainväliset tasa-arvohankkeet saattavat legitimoida kansainvälistä hallintoa ja voimaannuttaa muutamia kaupungistuneen eliitin naisia, mutta näiden politiikkojen merkitys tavallisten bosnialaisten naisten tilanteen edistämiseksi on illuusiota.⁴⁸

Tasa-arvokentällä tehty analyysi kansainvälisen politiikan teon muodoista esittääkin, että sukupuolten tasa-arvon edistäminen kulkee käsi kädessä ylhäältä alas johdetun kansainvälisen kehitysavun kanssa. Kenian 1325-toimintaohjelmaa tukenutta hanketta tutkinut Sirkku Hellsten taas on väittänyt, että Kenian hallitusta prosessissa on motivoinut lähinnä kansainvälisen poliittisen pääoman kasvattaminen, ja siten poliittinen tahto viedä läpi todellisia muutoksia on ollut matala. Hellsten esittää tutkimusraportissaan myös kritiikkiä siitä, että toimintaohjelman laadintaprosessi sulki sukupuoli- ja tasa-arvokysymykset hallituksen laajojen uudistushankkeiden ulkopuolelle omaksi erilliseksi toiminta-alakseen.⁴⁹

TOLKKUA ULKOPOLITIikkaAN: FEMINISTI, POPULISTI JA POHJOISMAINEN LINJA

Vuoden 2015 hallitusohjelma oli merkittävä käänne: ensimmäistä kertaa useampaan vuosikymmeneen tasa-arvopoliittiset tavoitteet eivät nousseet erityiseksi hallitusohjelmataavoitteeksi kotimaassa, koska tasa-arvon esitettiin jo toteutuneen.⁵⁰ Toisaalta samassa Juha Sipilän hallitusohjelmassa ulkopoliittiset tasa-arvotavoitteet nostettiin esille, sillä tasa-arvopolitiikan merkitystä korostettiin ulkopoliitiikan, turvallisuuspolitiikan ja kehityspoliitiikan sisällöissä. Tällaisella tasa-arvon vientipuheella rakennettiin selvää jakoa ”meihin”, jo tasa-arvon saavuttaneisiin, ja toisaalta rodullistettuihin ”heihin”, joiden tasa-arvon tilaa tulee aktiivisesti parantaa.⁵¹ Samaan aikaan hallitus leikkasi kuitenkin noin 40 prosenttia kehitysyhteistyön määrärahoista ja toteutti siirtymän yksityis-sektoritukeen. 2010-luvun jälkipuoliskoa voi kuvata kasvavan kansainvälisen epävarmuuden ja uusien jännitteiden muodostumisen aikana, jossa Yhdysvaltain sisä- ja ulkopoliittikka, Venäjän Ukrainassa ja virtuaalimaailmassa käymä sota sekä Eurooppaan pyrkivien turvapaikanhakijoiden määrän hetkellinen nousu ovat osa ulkopoliitiikan reaalipoliittikkaa, samalla kun rodullistetut, sukupuolittuneet ja nationalistiset jaottelut nostavat pätään eri puolilla maailmaa.

Suomessa oltiin vuonna 2015 tilanteessa, jossa populistinen perussuomalaiset nousi hallituskumppaniksi Sipilän oikeistokonservatiiviseen hallitukseen ja puolueen silloinen puheenjohtaja Timo Soini maan ulkoministeriksi. Samaan aikaan Ruotsissa otettiin ensiaskeleita

feministisen ulkopoliitiikan mallin kehittämiseksi sosiaalidemokraattisen ulkoministerin Margot Wallströmin johdolla. Ministerivuosiensa aikana Soini ja Wallström tapasivat pohjoismaisen yhteistyön merkeissä kaksi kertaa vuodessa, ja tämän lisäksi he laativat useita yhteisiä julkilausumia, joissa erityisteemana oli naisten määrän lisääminen rauhanprosesseissa ja rauhanvälittäjinä. Alkuvuodesta 2016 *The Huffington Postissa* julkaistiin Wallströmin ja Soinin yhteinen kirjoitus ”Rauhanvälitys: tehokas ase rauhan puolesta”, joka painotti naisten laajan osallistumisen tärkeyttä rauhanprosesseissa. Pohjoismaat esitettiin kirjoituksessa rauhanvälityksen huippuina, joilla tämä osaaminen on jo halussa, vaikka tutkimus onkin kyseenalaistanut tämän osaamisen juuri konfliktinjälkeisen jälleenrakennuksen eriarvoisuuden ja polarisoitumisen näkökulmasta.⁵² Tällaiset vaatimukset siitä, että sovittavalla rauhalla kavennetaan epätasa-arvoa ja moniperusteista syrjintää, sekä sen korostaminen, että naisten panos tekee rauhansopimuksesta kestävän, pyrkivät laajentamaan rauhanprosesseja miesvaltaisen poliittisen ja sotilaallisen vallan hallitsijoilta myös muille toimijoille. Toisaalta ajatus naisista kestävän rauhan tuojina nojaa ajatukseen siitä, että naiset ovat luonnollisesti miehiä rauhanomaisempina, ja maalaa siten virheellisesti naisista – kuten myös miehistä – kuvaa yhtäläisenä ja hierarkiattomana ryhmänä.

Sillä aikaa, kun Ruotsissa pääministeri Löfvenin naisjohtoinen hallitus nosti feminismin hallituspolitiikkansa ja erityisesti ulkopoliitiikan kärjeksi, oli Suomessa feminismi ulkoministeri Soinin ja perussuomalaisten puheissa yksi ”vasemmiston inhokkipaheita”. Samaan aikaan kun Soini esiintyi naisystävällisenä ulkoministerinä, hän hyökkäsi Plokinimisessä blogissaan ”pakkopaitafeminismia”, ”feminististä humpuukipolitiikkaa” ja feministisen ulkopoliitiikan vaatimista vastaan.⁵³ Lisäksi hän piti kiinni termistä sukupuolten välinen tasa-arvo – tehden näin arvoihinsa sopivan rajauksen siitä, että sukupuoli on kaksinapainen ja avioliitto miehen ja naisen liitto.⁵⁴ Kahden maan ulkoministerit rakensivat kuitenkin syksyllä 2016 *Helsingin Sanomissa* julkaistulla yhteiskirjoituksellaan Suomen ja Ruotsin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa: heidän kirjoittamansa pääkirjoitus oli otsikoitu ”Suomi ja Ruotsi ovat yhdessä vahvempia”.⁵⁵ Ruotsin ja Suomen yhteistyötä perusteltiin kirjoituksessa maiden välisen historian, kansan ja talouden yhteenkietoutuneisuudella turvallisuusympäristöön kohdistuvien uhkakuvien kautta – yhteenkietoutuneet naapurimaat hahmottuivat siis ”meiksi” ja niiden yhteiset uhat ”toisiksi”. Yhteistä pohjoismaista arvopohjaa tarkennettiin

käsitteillä demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja sukupuolten välinen tasa-arvo.

Kutsumme tätä Soinin ja Wallströmin yhteistyötä *pohjoismaiseksi ulkopolitiikan tolkkutasa-arvoksi*. Tälle Suomen ja Ruotsin yhteiselle ulkopolitiikalle oli ominaista feminististen tavoitteiden kutistaminen niin sanotuksi lisää naiset ja sekoita -politiikaksi osana pohjoismaista rauhanvälitysräntiä ja turvallisuuspoliittista kumppanuutta. Kun ministerit tekivät valtioidensa edustajina ulostuloja nais erityisen rauhanvälityksen prioriteeteista, he onnistuivat löytämään yhteisen pohjoismaisen tolkun linjan, vaikka yhteisesti luodun politiikan ulkopuolella heidän suhtautumisensa tasa-arvokysymyksiin ja feminismiin olivat hyvin kaukana toisistaan. Näin molemmat rakensivat populistisen politiikan kaksoispuhetta: yhtäältä maltillista julkisivua yhteistä yleisöä varten, toisaalta radikaalia taustanäyttämöä omia äänestäjiään varten.⁵⁶

Vuonna 2019 sekä Ruotsissa että Suomessa hallitukset ja ministerit vaihtuivat. Kesäkuussa 2019 julkistetussa Rinteen, myöhemmin Marinin, koalitiohallituksen hallitusohjelmassa jatketaan edellisten hallitusohjelmien ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvoperustalla: ”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjassa keskeistä on ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa.”⁵⁷ Hallitusohjelmassa on kuitenkin myös muutoksia verrattuna edelliseen. Yhtäältä ulkopolitiikkaa kytketään yhä vahvemmin paitsi Suomen sisäisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin myös sen kansainvälisen aseman edistämiseen esimerkiksi hallitusohjelman ”Suomi kokoaan suurempi maailmalla”-teemalla. Kehityspolitiikassa tätä kokoa tavoitellaan esimerkiksi kasvattamalla yksityissektorin osuutta kehityspolitiikan toteuttajana. Toisaalta lisääntyvän hypermas-kuliinisen, kauppasotia ajavan ja kansainvälistä järjestelmää kyseenalaistavan populistisen valtiojohtajuuden (esim. Yhdysvaltain presidentti Donald Trump) rinnalla Suomen ulkopoliikka näyttää pehmeämmän, feministisen vaihtoehdon kannattajana. Marinin hallitusohjelma palauttaa jo aiemmin kehityspolitiikassa omaksutun ihmisoikeusperustaisuuden sekä ulko- että turvallisuuspolitiikkaan.⁵⁸ Paluuta 90-luvun alun osallistavan kehitysyhteistyön arvoihin orastelee myös lupaus käyttää vähemmistöjen ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien omaa asiantuntijuutta kehityspolitiikan valmistelussa ja toteutuksessa.⁵⁹

Marinin hallitusohjelman alkukaudella etusijalla ovat EU-yhteistyön vahvistamisen lisäksi olleet Pohjoismaat, joita on kuvailtu muun muassa kehityspolitiikassa läheisinä ja samanmielisinä kumppaneina. Kehitysyhteistyö- ja ulkomaankauppaministeri Ville Skinnari puhui Tukholmassa elokuussa 2019 tiiviin pohjoismaisen yhteistyön tarpeesta etenkin sellaisten ongelmien ratkaisemisessa, jotka liittyvät demokratian ja ihmis-oikeuksien edistämiseen, nimeten yhdeksi keskeisimmistä tällaisista ongelmista naisten ja tyttöjen oikeuksien eteenpäin viemisen.⁶⁰ Tämä voidaan ymmärtää retorisena paluuna kamppailuihin, joita Suomen EU-jäsenyydestä aikanaan käytiin ja joissa jäsenyyden vastustajat erottivat Suomen ja muut Pohjoismaat konservatiivisesta Euroopasta.⁶¹ 2010-luvulla, oikeistopopulismien ja antifeminismin nousun aikakautena, jolloin Euroopan unionin kehitysyhteistyössä mutta myös EU:ta koskevassa tasa-arvopolitiikassa väitellään esimerkiksi siitä, tuleeko seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia edistää ja miten, tällaiset eronteot ovat ajankohtaisia kaikkialla Euroopan unionin sisällä. Suomi onkin viime vuosina jälleen pyrkinyt olemaan aktiivisesti mukana kansainvälisen lainsäädännön määrittelyssä toimimalla esimerkiksi EU:ssa ja YK:ssä. Kansainvälisen normiston kehittämisessä mukana olemalla vaikutetaan samalla myös kotimaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädäntöön.⁶²

TASA-ARVOPOLITIIKAN NATIONALISMISTA KOHTI YLIRAJAISTA FEMINISTISEN MAAILMANPOLITIIKAN TUTKIMUSTA

Ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikkaa on vuosikymmenien ajan määrittänyt suomalaisfeministien luottamus valtioon feministisenä tai ainakin naisasialle ystävällisenä toimijana. Siksi ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikkaa tulisi tarkastella suomalaisen valtiollisen feminismin ja erityisesti ylikansallisen YK-feminismin jatkumona. Toisaalta koska feministinen tutkimus suuntautuu vahvasti valtiokeskeisen tasa-arvopolitiikan tutkimukseen, olisi hyvä olla myös uusia avauksia, joissa tutkittaisiin tästä valtavirrasta poikkeavia ylikansallisen tai ei-valtiokeskeisen feminismin muotoja.

Suomen strategia ajaa suomalaisasiantuntijoita korkeisiin YK-tehtäviin ”naisasioissa” on tuonut Suomelle merkittävää kansainvälistä näkyvyyttä, mutta myös uusia kansainvälisiä työkaluja kansalliseen

tasa-arvopolitiikkaan. Suomalaisessa ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikassa on kuitenkin eittämättä edelleen kehitettävää. Olemme tehneet tässä luvussa näkyväksi kuluneiden vuosikymmenien jatkuvan haasteen: suomalainen ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikka on valkoista, keskiluokkaista ja heteronormatiivista järjestystä ylläpitävää ja tekee siten hiljaista mutta näkyvää eroa ylikansallisen intersektionaalisen feminismin muotoihin.

Tällä luvulla olemme pyrkineet myös itse aktiivisesti rikkomaan ulkopoliittikan feminismin hiljaisuutta. Helvi Sipilä osallistui merkittäväällä tavalla aikansa YK-feminismin muotojen määrittelyyn – ja siten myös suomalaisen tasa-arvopolitiikan määrittelyyn. Tarja Halosen ulkoministeri- ja presidenttikaudet olivat niin sanottu eettisen ulkopoliittikan kausi, jossa naisten ja vähemmistöjen oikeudet olivat keskiössä, mutta strategisesti ilman f-sanon käyttöä.

1990-luvun alun Pekingin hengen ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamispolitiikan jälkeen näyttää siltä, että vaikka hallitusten kokoonpanot muuttuvat ja sitä myöten ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikka saa yhä tarkempia määritelmiä, 2000-luvun ulkopoliittikkaa on yhdistänyt paluu 70-luvun alun nais erityyiseen toimintaan. Esimerkiksi vaateet lisätä naisia kriisinhallintatehtäviin tuottavat nais- ja mieserityistä, sukupuolittavaa turvallisuus- ja kehityspoliittikkaa sen sijaan, että pyritäisiin purkamaan sukupuolittuneita konfliktien tai rauhanprosessien mekanismeja. Tarjoamalla uusia ura- ja välitysmahdollisuuksia pääasiassa valkoisille keskiluokkaiseen eliittiin kuuluville suomalaisille naisrauhanylläpitäjille tai naispuolisille kriisinhallinnan asiantuntijoille tällä politiikalla samanaikaisesti vahvistetaan konservatiivista käsitystä naisista parempina ja tasa-arvoisempina rauhanrakentajina.

Nais erityyinen lähestymistapa mahdollistaa kuitenkin ulkopoliittisen yhteistyön eri puolueiden välillä ja ”samanmielisten” pohjoismaisten kumppaneiden kanssa. Geopoliittisesti tärkeäksi nousseessa pohjoismaisessa Ruotsin ja Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa yhteistyössä ulkoministerit Wallström ja Soini tekivät selkeän irtioton politiikasta, joita he kumppanuutensa ulkopuolella edistivät: Wallström kutisti feminisminsä särmää, Soini taas hyväksyi ”naisasian” agendalleen selventäen kuitenkin samalla äänestäjilleen, että hän vastustaa feminismiä ja erityisesti feminismin tuomista ulkopoliittikkaan.

Vaikka olemme nostaneet luvussamme esille yksittäisten henkilöiden roolia ulkopoliittikassa, suhtaudumme varauksella yksilöiden

nostamiseen kansakuntamme sankareiksi, feminismin globaaleiksi kannattelijoina tai yksin siitä vastuussa oleviksi johtajiksi. Näitä yksittäisiä toimijoita on kuitenkin myös vähätelty ja heidän työnsä merkitystä on sukupuolitettu ja toisaalta valjastettu aatteeksi. 2020-luvun alun feministinen tutkimus tarvitsee uutta fokusta, uusia käsitteitä sekä teoriointia ulkopoliittikan tasa-arvohankkeiden eriarvoistavasta luonteesta, erityisesti kotimaassa tapahtuvan sukupuolittavan, rasistisen ja jopa naisvihaisen politiikan kontekstissa. Suomessa tarvitaan paitsi tutkimusta ulkosuhteiden tasa-arvopoliittikan valkoisesta feminismistä kumpuavista uuskolonialistisen ”hyvän tekemisen” muodoista, myös ulkopoliittikan keinovalikoiman arjen etnografiaa, joka tekisi feministisen vastarinnan muodot näkyväksi ja nostaisi esiin globaaleja solidaarisuuksia. Tämä siirtäisi katsetta suppean eliitin sekä valtiokeskeisen feminismin ja tasa-arvopoliittisen toiminnan ulkopuolelle jääviin, kansakunnan rajat ylittäviin feminismin muotoihin.

KUTISTETTU FEMINISMI?
SUOMEN ULKOSUHTEIDEN
TASA-ARVOPOLITIikka

1. Junkkari 2018a, 34–35.
2. Kantola 2007.
3. Kantola & Valenius 2007.
4. Mt.
5. Basu 2019, 5.
6. Kantola 2007.
7. Mt.
8. Weber 2016, 4.
9. Duriesmith 2018.
10. Hooper 2001.
11. Young 2005.
12. Enloe 1986; Mm. Aggestam & Towns 2018.
13. Aggestam & Bergman-Rosamond 2016; 2019.
14. Sipilää ennen korkeimmassa johtajapositiossa YK:ssa oli toiminut ruotsalainen sosiologi ja poliitikko Alva Myrdal, YK:n sosiaalisten asioiden osaston johtajana vuosina 1949–1951.
15. Virta 2017, 17–18.
16. Mt., 17.
17. Keskustelu diplomaattikuntaan kuuluneen kanssa 24.1.2019.

18. Virta 2017, 12.
19. Mt., 2.
20. Helvi Sipilä (1915–2009), Hilkkä Pietilä (1931–2016) ja Helvi Saarinen (1920–1996) muokkasivat valtion ulkopuolelta kukin omalla tavallaan merkittävästi sitä, millaista Suomen ulkopolitiikka suhteessa tasa-arvo-oikeuksien ja naisten oikeuksien edistämiseen on ollut 2000-luvulle saakka.
21. Virta 2017, 30.
22. Mohanty 1999.
23. Virta 2017, 7 viitaten Kuusipalo 1999, 62–63; Juvonen 2010, 266.
24. Strategisista kumppanuuksista Elomäki ym. 2016a.
25. Koponen 2005; Jauhola & Kantola 2016; Mattila ym. 2016.
26. TANEn kansainvälisten asioiden jaostosta *Mélart* 2012, 63.
27. Koponen 2005.
28. Mattila 2015.
29. Ristamäki 2017.
30. Vainio-Mattila 2001.
31. Airaksinen, Pönni & Seppo 2001.
32. Ks. esim. Elomäki 2018b; Kuokkanen ja Palonen 2018.
33. Koponen 2005; Jauhola & Kantola 2016; Mattila & Vuola 2007.
34. Tsala Tsegay & Murray 2005.
35. Kehityspoliittinen toimikunta 2018.
36. Jauhola & Kantola 2016.
37. Ks. Jauhola 2016; Jauhola ja Kantola 2016.
38. Palosaari 2013.
39. Jauhola 2016; Lyytikäinen 2017.
40. Mt.
41. International Peace Institute 2013, 21.
42. Heikkinen & Basu 2019, 135.
43. Suomen ulkoministeriö 2013.
44. Regeringskansliet 2018, 3, ks. myös Aggestam ja Bergman 2019.
45. Kantola 2007, 39, Penttilä 2006.
46. Junkkari 2018a.
47. Mt.
48. Pupavac 2005, 403.
49. Hellsten 2013.
50. Elomäki ym. 2016a.
51. Jauhola 2012.
52. Ks. Hellsten 2013; Jauhola 2016; Pupavac 2005.
53. Pakkopaitafeminismistä Soini 2016a; Feministisestä humpuukipolitiikasta Soini 2016b; Feministisen ulkopolitiikan vaatimisesta Soini 2017.
54. Soini 2016b.
55. Soini ja Wallström 2016.
56. Vaarakallio 2017, 199–200.
57. Valtioneuvosto 2019, 55.
58. Mt., 56.
59. Mt., 60.
60. Ulkoministeriö 2019.
61. Juntti 1998.
62. Jauhola & Kantola 2016.